

Kohtuasi C-229/20**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

29. mai 2020

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Sofiyski rayoneni sad (Sofia rajoonikohus, Bulgaaria)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

29. mai 2020

Hageja:

P

Kostja:

„K“ EOOD

Põhikohtuasja ese

Tarbijakrediidileping, milles krediidi kogukulu ei ole selgelt kindlaks määratud – Riigisisese õiguse kohaselt sellistel juhtudel ette nähtud sanktsiooni (lepingu tühisus) proportsionaalsus, arvestades direktiivi 2008/48 sätteid – Eraldi lepingu sõlmimine selliste kõrvalteenuste osutamise kohta, mis on tarbijakrediidilepingutega ning lepingujärgsete maksete muutmise ja ajatamise võimalusega vahetult seotult – Selliste teenuste paketi eest võetavat tasu käsitleva tingimuse võimalik ebaõiglane olemus vastavalt direktiivile 93/13 – Küsimus, millist liiki peavad sellised kõrvalteenused olema, et neid saaks pidada lepingu põhieseme osaks – Küsimus, kas selliste kõrvalteenuste kulused tuleb pidada osaks „krediidi kogukulust“, mille alusel arvutatakse vastavalt direktiivile 2008/48 krediidi kulukuse aastamäär.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

ELTL artikli 267, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2008/48 ning nõukogu direktiivi 93/13 tõlgendamine seoses tarbijakrediidilepingu väidetava

tühisusega, mis tuleneb antud laenuga seotud kõrvalteenuste osutamist käsitlevas eraldi lepingus sisalduvatest ebaõiglastest või tühistest lepingutingimustest.

Eelotsuse küsimused

1. Kas direktiivi 2008/48 artikli 3 punkti g tuleb tõlgendada nii, et tarbijakrediidilepinguga seoses kokku lepitud kõrvalteenuste tasu, näiteks tasu osamaksete ajatamise ja nende summa vähendamise võimaluse eest, on krediidi kulukuse aastamäära osa?

2. Kas direktiivi 2008/48 artikli 10 lõike 2 punkti g tuleb tõlgendada nii, et krediidi kulukuse aastamäära kohta valede andmete esitamine ettevõtjast krediidiandja ja tarbijast krediidisaja vahel sõlmitud krediidilepingus tähendab seda, et krediidi kulukuse aastamäär on jäetud krediidilepingus esitamata, ning liikmesriigi kohus peab kohaldama tarbijakrediidilepingus krediidi kulukuse aastamäära esitamata jätmise eest riigisiseses õiguses ette nähtud õiguslikke tagajärgi?

3. Kas direktiivi 2008/48 artikli 22 lõiget 4 tuleb tõlgendada nii, et riigisiseses õiguses ette nähtud sanktsioon, nimelt tarbijakrediidilepingu tühisus, mille puhul tuleb tagasi maksta üksnes antud krediidi põhisumma, on proportsionaalne, kui krediidi kulukuse aastamäära ei ole tarbijakrediidilepingus täpselt esitatud?

4. Kas direktiivi 93/13 artikli 4 lõikeid 1 ja 2 tuleb tõlgendada nii, et selliste kõrvalteenuste paketi kulu, mille osutamine on ette nähtud põhilepinguks oleva tarbijakrediidilepingu kõrval eraldi sõlmitud lisalepinguga, tuleb pidada lepingu põhieseme osaks, mistõttu ei allu see ebaõiglase olemuse kontrollile?

5. Olenemata kolmandale küsimusele antavast vastusest: kas direktiivi 93/13 artikli 3 lõiget 1 koosmõjus selle direktiivi lisa punkti 1 alapunktiga o tuleb tõlgendada nii, et tarbijakrediidiga seotud kõrvalteenuste kohta sõlmitud lepingus sisalduv lepingutingimus on ebaõiglane, kui tarbijale antakse sellega abstraktne võimalus osamaksetid ajatada ja ümber kavandada, mille eest peab tarbija maksma tasu ka siis, kui ta seda võimalust ei kasuta?

Viidatud liidu õigusnormid ja kohtupraktika

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiiv 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ (ELT 2008, L 133, lk 66; edaspidi „direktiiv 2008/48“), eelkõige artikli 3 punkt g, artikli 4 lõiked 1 ja 2, artikli 10 lõike 2 punkt g, artikkel 23.

Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiiv 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288;

edaspidi „direktiiv 93/13“), eelkõige artikli 3 lõige 1, artikli 4 lõige 1, artikkel 5, direktiivi lisa punkti 1 alapunkt o.

20. septembri 2018. aasta kohtuotsus EOS KSI Slovako (C-448/17, EU:C:2018:745).

9. novembri 2016. aasta kohtuotsus Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842).

Viidatud riigisisese õigusnormid

Võlasuhete ja lepingute seadus (Zakon za zadalzhniata i dogovorite, edaspidi „ZDD“), eelkõige artiklid 26, 34 ja 55.

Tarbijakrediidiseadus (Zakon za potrebitelskia kredit), eelkõige artiklid 10a, 11, 19, 21–24 ja 33, samuti selle seaduse lisasätete (Dopolnitelni razporedbi) § 1.

Tarbijakaitse seadus (Zakon za zashtita na potrebitelite), eelkõige artiklid 146–148.

Asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 Sofias (Bulgaaria) elav P ja samas kohas asuv krediidasutus „K“ EOOD, kes ei ole pank, sõlmisid 13. aprillil 2017 tarbijakrediidilepingu. Selle lepingu alusel anti hagejale 24 kuuks laen summas 3000 Bulgaaria leevi (ligikaudu 1500 eurot). Kõnealuse krediidi aastaintress on 41,17% ja krediidi kulukuse aastamäär on 49,89%. Lepingu kohaselt tuli laen tagasi maksta 24 igakuise võrdse suurusega osamaksetega. Ette nähtud intressi päevamäär on 0,11%. Seega on laenukohustuse kogusumma 4451,04 leevi (ligikaudu 2225 eurot). Krediidilepingu sõlmimisega nõustus hageja kostja tüüptingimustega.
- 2 Lisaks krediidilepingule sõlmiti eraldi leping kõrvalteenuste kohta. Selle lepingu kohaselt võib hageja kasutada viit kõrvalteenust hõlmavat paketti: „1. Eelisjärjekorras toimuv hindamine ja tarbijakrediidi väljamaksmine; 2. Võimalus teatud hulga osamaksete tasumist ajatada; 3. Võimalus teatud hulga osamaksete summat vähendada; 4. Võimalus muuta osamaksete tasumise kuupäeva; 5. Lihtsustatud menetlus lisavahendite saamiseks.“
- 3 Loetletud kõrvalteenuste paketi hind on 3601,44 leevi (ligikaudu 1800 eurot), mida tuleb osamaksetena tasuda samasuguse sagedusega nagu laenu osamakseid. Seega on krediidi põhilepingu ja kõrvalteenuste paketi lepingu alusel tagasi makstav kogusumma 8052,48 leevi (ligikaudu 4026 eurot).
- 4 Kostja tüüptingimuste kohaselt saab valitud teenuseid kasutada vaid teatud tingimustel. Teatud hulga osamaksete tasumise ajatamise võimalus on näiteks seotud konkreetse alusega nagu töökoha kaotus või haigus ja ajatamine on võimalik vaid kuni nelja osamakse puhul; ka osamakse summa vähendamine on

lubatud vaid kuni nelja lepingujärgse osamakse puhul. Nimetatud teenuste igakordse kasutamise kohta allkirjastatakse kirjalik lisakokkulepe.

- 5 Kõrvalteenuste lepingu kohaselt ei ole kõnealune leping tarbijakrediidilepingu sõlmimise või pakutud tingimustel laenu andmise tingimus. Sõnaselgelt on märgitud, et klient sõlmib kõrvalteenuste lepingu vabatahtlikult, saab aru selle sisust ja lepingule alla kirjutades nõustub lepingu kõikide tingimustega.
- 6 Lepingu kohaselt pakub kostja vaid kõrvalteenuste kasutamise võimalust, kuid krediidisaaja peab kõrvalteenuste eest tasu maksma sõltumata sellest, kas ta neid teenuseid üldse kasutab. Teenuste eest nõutav tasu muutub kohe sissenõutavaks, kuid laenu nõuetekohase tagasimaksmise korral see ajatatakse ja tasutakse igakuiste osamaksetena.
- 7 Hageja kasutas kahel korral ühte pakettis sisalduvat kõrvalteenust. Esimesel korral palus ta ajatada kaks lepingujärgset igakuist osamakset. Sellega seoses allkirjastati krediidilepingu lisa, millega lükati 2017. aasta augustis ja septembris tasuda tulnud osamaksete tasumise tähtaeg edasi. Teise lisaga lükati edasi ka laenu tagasimakse kava kohase seitsmenda osamakse tasumise tähtaeg.
- 8 Hageja esitas eelotsusetaotluse esitanud kohtule hagi, milles ta väidab, et tarbijakrediidileping sisaldab mitut tingimust, mis rikuvad imperatiivseid õigusnorme või on ebaõiglased, millest tulenevalt on kõnealune leping tühine.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 9 Hageja põhiargumendi kohaselt on leping tervikuna tühine, kuna sisaldab mitut imperatiivseid õigusnorme rikkuvat või ebaõiglast tingimust. Seepärast ei ole kostjal õigust saada hagejalt lepingujärgset tasu. Hageja palub kostjal saadu tagastada (kooskõlas võlasuhete ja lepingute seaduse (Zakon za zadalzheniata i dogovorite) artiklis 34 sätestatud põhimõttega, mille kohaselt tuleb tühise lepingu alusel saadu tagastada, samuti kooskõlas tarbijakrediidiseaduse (Zakon za potrebitelskia kredit) artiklis 23 sätestatud põhimõttega, mille kohaselt on tarbija tarbijakrediidilepingu tühisuse korral kohustatud tagasi maksma vaid saadud põhisumma ilma tasu ja intressita). Hageja esitab kostjale nõude maksta tagasi laenu põhisummat ületav summa, mille on hageja lepingu tühisusest tulenevalt tasunud ilma õigusliku aluseta.
- 10 Hageja rõhutab, et krediidiandja tüüptingimuste kohaselt lõpeb krediidileping automaatselt, kui maksete tasumisega hilinetakse rohkem kui 30 päeva. Selle tingimusega on aga vastuolus lepingutingimus, mille kohaselt peab krediidisaaja lepingu sellise „lõppemise“ korral kõik lepingujärgsed osamaksed täies ulatuses tagasi maksma. Seetõttu väidab hageja, et rahaliste raskuste tekkimise korral ei ole tal lepingutingimuste kohaselt võimalik vabaneda eriti koormavast kohustusest maksta tasu kõrvalteenuste paketi eest, ja et see on üks alustest, millele tugineb krediidilepingu tühisuse eeldus.

- 11 Peale selle väidab hageja, et kõrvalteenuste paketi eest tasu maksmist käsitlevad tingimused on ebaõiglased, kuna ta on kohustatud maksma „teenuse“ eest, mida ta tegelikult ei pruugi kasutada. Hageja märgib, et osamaksete ajatamise ja nende summa vähendamise võimalus ei teki automaatselt isegi siis, kui kõrvalteenuste leping on sõlmitud, kuna iga kõrvalteenuse kasutamiseks on vaja krediidiandja nõusolekut. Seetõttu väidab hageja, et ta maksab teenuste eest, mida ta ei saa, ja et see on tüüpiline ebaõiglane tingimus direktiivi 93/13 lisa punkti 1 alapunkti o tähenduses.
- 12 Käesolevas menetluses tellitud audiitori eksperdihinnangus on jõutud järeldusele, et krediidi kulukuse aastamäär on 49,89% juhul, kui seda arvutada üksnes krediidi põhilepingust tulenevate kohustuste alusel. Kui aga krediidi kulukuse aastamäära arvutamisel võtta arvesse ka kõrvalteenuste paketi hinda, siis tõuseb krediidi kulukuse aastamäär tasemele 216,05%.
- 13 Sellega seoses rõhutab hageja, et krediidilepingu sõlmimise ajal nägi seadus ette, et laenu tähtaja jooksul ei või krediidi kulukuse aastamäär olla seadusjärgsest 10% aastaintressist suurem rohkem kui viis korda, seega võib krediidi kulukuse aastamäär olla maksimaalselt 50%. Tarbijakrediidiseaduse (Zakon za potrobitelskia kredit) artikli 19 lõike 5 kohaselt on lepingutingimused, mis toovad kaasa kõnealuse lävendi ületamise, tühised. Sama seaduse artikli 21 lõike 1 kohaselt on lisaks tühine ka tarbijakrediidilepingu tingimus, mille eesmärk on eirata viidatud seaduse nõudeid või mis viib nende nõuete eiramiseni. Peale selle on vastavalt tarbijakrediidiseadusele (Zakon za potrobitelskia kredit) (artikkel 22 koosmõjus artikli 11 lõike 1 punktiga 10) tühine tarbijakrediidileping, milles ei ole krediidi kulukuse aastamäära esitatud, ja sellisel juhul peab tarbija ilma intressi ja kuludeta tagasi maksma vaid summa, mille ta on tegelikult saanud.

Eelotsusetaotluse põhjenduse lühikokkuvõte

- 14 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekib esmalt küsimus, kas krediidi kulukuse aastamäära ebatäpne esitamine tarbijakrediidilepingus on samaväärne selle esitamata jätmisega. Võttes arvesse nõuet, et tarbijakrediidilepingutes tuleb lepingutingimused selgelt sõnastada, ja kuna iga ebatäpsust tuleb tõlgendada krediidiandja kahjuks (tarbijakaitseaduse (Zakon za zashtita na potrobitelite) artikkel 147 koosmõjus tarbijakrediidiseaduse (Zakon za potrobitelskia kredit) artikliga 24), kaldub eelotsusetaotluse esitanud kohus vastama sellele küsimusele jaatavalt. Viidatud sätetega on riigisisesele õigusesse üle võetud direktiivi 93/13 artikkel 5.
- 15 Kohtuotsuses EOS KSI Slovensko (C-448/17) otsustas Euroopa Kohus, et krediidi kulukuse aastamäära käsitlev ebaselgelt sõnastatud lepingutingimus ei vasta direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 nõudele, mistõttu on kohtul, kelle poole on pöördutud, õigus jätta sellised lepingutingimused kohaldamata. Käesoleval juhul tekib küsimus, kas kõnealune põhimõte kehtib ka juhul, kui krediidiandja esitab

krediidi kulukuse aastamäära meelega ebatäpselt, et mööda hiilida riigisiseses õiguses sätestatud keelust kasutada ülemäära suurt krediidi kulukuse aastamäära.

- 16 Teiseks esitab eelotsusetaotluse esitanud kohus küsimuse, kas selliseid kulusid nagu käesolevas asjas kõrvalteenuste paketi kulud tuleb tarbijakrediidilepingu krediidi kulukuse aastamäära arvutamisel arvesse võtta. Krediidi kulukuse aastamäära arvutamine on direktiivi 2008/48 artikli 3 punktiga g täielikult ühtlustatud ja seepärast peab Euroopa Kohus selgitama, kas krediidi kulukuse aastamäära arvutamine peab hõlmama kulusid, mis tulenevad sellistest kõrvalteenustest nagu need, milles on pooled käesoleval juhul kokku leppinud.
- 17 Seda arvestades on eelotsusetaotluse esitanud kohus seisukohal, et krediidi kulukuse aastamäära arvutamise käik peab olema võimalikult suurel määral ettenähtav. Järelikult tuleb teatavaid laenuga seotud makseid, sealhulgas laenu tagasimaksmisega seotud makseid pidada alati krediidilepingu kuludeks. Asjaolu, et krediidilepingut saab sõlmida paindlikumatel või „jäikadel“ tingimustel, ei tohi jätta tarbijat teadmatusse talle võimaldatud täiendava paindlikkuse hinnast. Tarbija suudaks laenukohti paremini valida, kui maksete ajatamise või muutmise tasu, mida tuleb maksta isegi juhul, kui neid võimalusi ei kasutata, sisalduks krediidi kulukuse aastamääras. Vastasel korral peaks tarbija tegema keerulisi matemaatilisi arvutusi, et teineteise suhtes kaaluda maksete ajatamise vajadusest tulenevat riski ja maksete suurendamise otsusest tulenevat riski. Seepärast leiab kohus, kelle poole on pöördunud, et krediidi kulukuse aastamäära arvutamise meetod peab arvesse võtma ajatamise kulusid ning laenu tagasimaksmise viisi.
- 18 Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab kolmandana oluliseks küsimust, kas nimetatud kõrvalteenused on „kohustuslik eeldus selleks, et laenu üldse antaks“ ja kas „laenu andmine“ tuleneb nende kõrvalteenuste saamise võimaluse „kasutamisest“. Nendele küsimustele vastamisel peab Euroopa Kohus arvesse võtma, et käesolevas menetluses ei ole vaidlust selle üle, et krediidilepingut sõlmides avaldas tarbija vabatahtlikult soovi saada kõnealuste kõrvalteenuste kasutamise võimalus – menetluses ei esitatud vastuväidet, et hagejat oleks seoses sõlmitud lepingu olemusega eksitatud. Samuti ei väidatud, et kostja ei oleks nõustunud laenu andma, kui hageja ei oleks kõnealuste kõrvalteenuste eest tasunud. Tähelepanu tuleb siiski pöörata sellele, et kõnealuste kõrvalteenuste eest tuleb tasuda juba lepingu sõlmimisel, aga need teenused võivad jääda kasutamata. Peale selle tuleb arvesse võtta, et kõnealused teenused on tervikuna seotud laenu tagasimaksmise viisiga ja mitte muude kaupade või hüvede saamisega, mis ei vasta hagejale juba antud laenusummale. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul on tähtis ka asjaolu, et kõnealused teenused muutuvad kättesaadavaks pärast täiendavate kirjalike kokkulepete sõlmimist ja nende kasutamiseks on kehtestatud arvukalt tingimusi.
- 19 Peale selle tuleb hinnata, kas liikmesriigi õigus näeb tarbijakrediidilepingus krediidi kulukuse aastamäära ebatäpse esitamise eest ette kohase sanktsiooni. Kohtuotsuse Home Credit Slovakia (C-42/15, resolutsiooni punkt 4) kohaselt võivad riigisisised õigusnormid, mis näevad ette tarbijakrediidilepingu tühisuse,

kui selle sisu on vähesel määral ebatäpne, tähendada ebarproportsionaalset sanktsiooni 2008/48 artikli 23 tähenduses. Käesoleval juhul tuleb tõlgendamisega selgitada, kas seos krediitdilepingus ebatäpselt esitatud intressimääraga peab kaasa tooma lepingu õigusliku toime lõppemise ja tarbija vabanemise intressi ja tasu maksmise kohustusest.

- 20 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul saab krediidiandja juhul, kui krediidi kulukuse aastamäära arvutamiseks on olemas kindel valem, raskusteta vältida intressi ja kogu lepingulise tulu kaotamises seisneva sanktsiooni ohtu. Ühtlasi võib kulude ebatäpne esitamine tarbijat eksitada ja luua konkurentsieelise võrreldes teiste turuosaliste toodetega. Seepärast leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et seadus võib olukorras, kus krediidiandja on esitanud krediidi kulukuse aastamäära kohta valed andmed, ette näha rangemad sanktsioonid.
- 21 Viimaks tekib küsimus, kas lepingutingimused, mis reguleerivad tasu, mida peab hageja maksuma kõrvalteenuste paketi eest, võivad käesoleval juhul olla hageja suhtes siduvad. Ühelt poolt on seejuures tegemist küsimusega, mis puudutab riigisisest õigust, mille kohaselt on krediitkulude maksimumsummale seatud eespool nimetatud tarbijakrediitiseaduse (Zakon za potrobitelskia kredit) artiklis 19 piirang. Teiselt poolt on aga seejuures tegemist ka liidu õiguse küsimusega, kuna kõrvalteenuste eest võetav tasu võib põhineda tarbijalepingutes sisalduvate ebaõiglaste tingimuste kohaldamisel.
- 22 Seoses direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 1 nõudega, et ebaõiglaste tingimused ei või puudutada lepingu põhieset, on eelotsusetaotluse esitanud kohtul, arvestades kõrvalteenuste paketi suhtes eraldi sõlmitud lepingut, kahtlusi, kas kõrvalteenuste paketti saab pidada krediitdilepinguga seotud lepingu „põhiesemeks“ või krediitdilepingu lisatingimuseks. Viimase kasuks räägivad kahe lepingu vaheline seos ning asjaolu, et kõrvalteenuste tasu ei ole reguleeritud mitte nende osutamise lepingus, vaid tarbijakrediitdilepingus endas.
- 23 Eelotsusetaotluse esitanud kohus kaldub arvama, et kui liidu õigusnormid reguleerivad krediitdilepingutega seotud teenuste osutamise lepinguid, siis ei peaks need teenused puudutama laenu andmise või tagasimaksmise viisi. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates on need sätted kohaldatavad pigem muude teenuste suhtes, mis laenu andmist täiendavad, näiteks elektroonilised makseteenused, juurdepääs infoühiskonna teenustele ja muud sarnased teenused. Seega näib hageja seisukoht, et tegemist ei ole kõrvalteenustega, olevat põhjendatud. Peale selle ei või jätta tähelepanuta, et krediidiandjad annavad krediiti prognoositava kasumi korrapärase saamise eesmärgiga ja et maksete ajatamise ja ümberkavandamisega kaasnevad krediidiandja jaoks ohud. Seepärast võib rahalise koormuse sellise vähendamise võimaluse eest nõuda tasu.
- 24 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul tuleks küsimusele, kas sellised kõrvalteenustega seotud kulud põhinevad alati ebaõiglastel lepingutingimustel, vastata eitavalt. See peaks siiski tähendama, et tarbijal peaks selliste teenuste eest lisatasu maksmisel olema õigus kasutada neid teenuseid peaaegu automaatselt.